

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tisk. Marioni - Videm

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 400 lir -
letna 700 lir - Za inozemstvo:
polletna 700 lir - letna 1200 lir
Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 30 lir

Leto XV - N. 18 (311)

Udine, 16. oktobra 1964

Izhaja vsakih 15 dni

IZ SEJE IZVRŠNEGA ODBORA SKGZ

Po desetih letih londonskega sporazuma

Poročilo, ki ga je podal inž. Stanislav Renko, prikazuje žalostno stanje beneških Slovencev - Pomanjkanje slovenskih šol v Beneški Sloveniji in v Kanalski dolini upravičeno povzroča med vsemi Slovenci, ki žive v Italiji, največjo zaskrbljenost

Dne 8. oktobra se je vršila v Trstu seja izvršnega odbora Slovenske kulturno-gospodarske zveze. Na dnevnem redu je bilo poročilo o deseti obletnici podpisa londonskega sporazuma, (4.10.1954-4.10.1964), ki ga je podal inž. St. Renko in poročilo o kulturnih domovih, volitvah in šolskih vprašanjih. Odbor je obravnaval še nekatere tekoče zadeve. Po prvem poročilu je odbor sklenil, naj predsedstvo sestavi na podlagi podatkov v poročilu primerno spomenico, ki naj jo pošlje italijanski vladi. Ko bo predsedstvo svojo nalogo opravilo, bomo spomenic objavili v našem listu. Danes pa objavljamo vsa poročila v izveščkih, ker je prav, da se tudi naši čitatelji spomnijo dogodkov v zadnjih desetih letih in presodijo, kaj je bilo in kaj ni bilo storjenega, predvsem pa, kaj je dolžnost vseh Slovencev v Italiji, da storijo v prihodnosti.

Poročilo o desetih letih veljave Spomenice o soglasju in njenih prilog, zlasti pa Posebnega statuta o manjšinah, navaja najprej, da pada to časovno

razdobje med tista leta mednarodnih odnosov, ko je začela nevarna napetost popuščati in so bili sklenjeni nekateri važni mednarodni sporazumi (Indokina, Iran, Suez, Posarje), in še lanske in letošnje pomiritve, ki jo označujejo med drugim podpis moskovske pogodbe in vzpostavitev direktne teleprinterke povezave med središči obeh največjih vojaških blokov, zlasti pa utrditev politike mirne koeksistence s predlansko in letošnjo konferenco nevezanih. V notranjem življenju Italije pa smo doživeli v teh desetih letih prehod od tedanje sredinsko desničarske Scelbove vlade z liberalnim zunanjim ministrom Martinom že na drugo vlado levega centra pod predstvom Alda Mora in s socialdemokratskim zunanjim ministrom Saragatom.

Spriču analognega razvoja v lokalnem obsegu se torej lahko reče, da so bili zunanje in notranjepolitični pogoji za izvajanje doseženih sporazumov dejansko kar precej ugodni. In res je rešitev tržaškega vprašanja, ki

je komaj leto pred tem povzročilo veliko napetost, kaj kmalu prineslo prvo izboljšanje odnosov tako med obema državama nato pa še med obema narodoma vzdolž državne meje. Meddržavni odnosi so kulminirali z izmenjavo uradnih obiskov obeh zunanjih ministrov, nato pa z obiskom podpredsednika republike SFRJ v Rimu.

Tri kategorije Slovencev

Kot zelo važen datum poudarja poročilo ustanovitev dežele Furlanije-Juljske krajine 16. februarja 1963. Leto pred tem je bilo namreč s svojim petim skupnim nastopom v pismu vseh Slovencev ne glede na njihovo politično pripadnost, predloženo obema predsednikoma parlamenta sedem doiočb, ki bi jih v zaščito narodnostnih pravic Slovencev v Italiji moral vsebovati deželni statut. Na žalost nobena od teh točk ni bila sprejeta, tako da vsebuje statut samo člen 3 s splošno formulacijo, ki Slovencev niti ne omenja in člen 4, ki določa izvajanje mednarodnih obveznosti. Trije slovenski deželni poslanci ne smejo v deželnem svetu govoriti v slovenščini.

Poročilo obravnava dogodke desetletnega razdobja tudi z vidika posledic, ki jih je imelo rešitev tržaškega vprašanja za Slovence v goriški in videmski pokrajini. Pri tem ugotavlja, da je normalizacija odnosov med obema narodnostima nastopila takoj po prenehanju terorja, ki je trajal še v prvih petdesetih letih - trikoloristični Beneški Sloveniji in fašistični v Gorici. Glede manjšinskih narodnostnih pravic, še vedno veljajo za beneške Slovence tiste zahteve, ki jih je 1. maja 1949 postavilo 182 predstavnikov beneških Slovencev v Cedadu glede uporabe jezika, slovenskih šol in zastopstva v deželi. Za goriške Slovence pa veljajo še vedno tiste zahteve, ki so navedene v spomenici Demokratične

fronte Slovencev iz leta 1948. Tudi po ustanovitvi dežele ne kaže torej, da bo delitev Slovencev na tri kategorije kaj kmalu odstranjena.

Poročilo omenja tudi dve pomembni zborovanji orog 100 izvoljenih slovenskih občinskih in pokrajinskih svetovalec iz vse dežele in šestih slovenskih županov z Goriškega in Tržaškega. Na prvem zborovanju, ki je bilo 18. junija 1961, so odobrili pismo predsedniku vlade Fanfaniju in mu ga tudi osebno izročili. Pismo je vsebovalo sedem zahtev: izdajanje zakonov na podlagi členov 3 in 6 ustave, ustanovitev dežele Furlanija-Juljska Benečija, raba slovenščine in pravično zaposlitev Slovencev, uzakonitev slovenske šole, podpora slovenskim organizacijam, preprečitev raznarodovanja z razlaščenjem zemljišč in kaznovanje netenja narodne mrznje. Na drugem zborovanju, ki je bilo 30. julija istega leta, pa so bile sprejete štiri resolucije: o uzakonitvi slovenskih šol, o štetju po občevalnem jeziku, o ustanovitvi dežele in o raznarodovalnem naseljevanju istrskih beguncev. Na teh zborovanjih ni bilo prisotnih 37 svetovalec izvoljenih na «Slovenski listi».

Raznarodovalna naselja in posledice

Med pomembne dogodke uvršča poročilo tudi odstavek, ki se tiče manjšin v papeževi encikliki «Pacem in terris» v lanskem letu, ki jo je tržaški župan Franzil pozneje javno prebral in poudaril, da zadevajo načela tega odstavka enciklike «še posebej obsejna področja in torej tudi naša». Sporazum, ki je bil sklenjen 12. decembra 1963 med KD, PSI, PSDI in PRI, ne vsebuje povsem gornjih načel za program novih odborov levega centra v tržaški pokrajini in občini; kljub temu je naša Zveza sporazum (nadaljevanje na 2. strani)

Na kairski konferenci

Usoda vseh narodov je tesno povezana, je v svojem govoru poudaril predsednik S.F.R. Jugoslavije Tito

Dne 11. oktobra se je v Kairu končala 11. konferenca nevezanih držav, ki se je začela 5. oktobra. Sefi 47 držav ali vlad nevezanih dežel so podpisali slovesno deklaracijo «Program za mir in mednarodno sodelovanje», ki jo bodo na predlog predsednika Jugoslavije maršala Tita predložili 19. zasedanju Generalne skupščine OZN. Voditelji so dosegli v svojih razpravah skupno pojmovanje o raznih problemih, na katere dandanes zadeva svet, in skupen pristop k tem problemom. Zaradi pomanjkanja prostora bomo izveleček te skupne deklaracije objavili v prihodnji številki.

Iz govora predsednika Tita na kairski konferenci navajamo v izveščku samo nekaj mest. Tito je dejal, da nikdar poprej ni na svetu obstajala tolikšna medsebojna odvisnost kakor danes. Sleherna kriza ali krivica, storjena kakemu narodu, kot tudi sleherni uspeh imajo odmev na vseh straneh. Ali ni absurdno, da smo tudi danes, ko utegne sleherna nepremišljena vojaška avantura dovesti do splošne je-drske katastrofe, priča vojaškim posegom in grožnji s silo?

Čedalje bolj prihajajo do izraza življenjski nacionalni interesi številnih narodov, interesi, ki so bili do nedavna omejevani. Ti interesi bodo še nadalje zahtevali pospeševanje politike miru in enakopravnega mednarodnega sodelovanja, v okviru katerih se lahko tudi edino ustrezno uresničijo. Enostranske rešitve, ki se opirajo na silo in ozkosrčno pojmovane ideološke motive, postopno odstopajo in morajo odstopati svoje mesto novim oblikam povezovanja svobodnih narodov in suverenih držav, oblikam povezovanja svobodnih narodov in

suverenih držav oblikam, ki predpostavljajo upoštevanje njihovih nacionalnih interesov. Zato sta razvoj na podlagi nacionalne neodvisnosti in enakopravnosti narodov in boj za mir neločljiva. Cilj naših prizadevanj mora biti ta, da spodbudimo in olajšamo ta razvoj. V tem je bistvo naše politike, in politična akcija. V tej smeri se je na svetu že bistveno spremenilo in se še nadalje spreminja razmerje sil v prid miru in splošnemu napredku. Tito je v svojih izjavah veliko pozornost posvetil Organizaciji združenih narodov ter prišel na dan s predlogom, naj bi glavna skupščina OZN ali posebna razorožitvena konferenca, na kateri naj bi proučili vprašanje splošne razorožitve. Tako zlasti prepoved, da bi se že dalje širilo in razmnoževalo atomsko orožje.

TRIJE MOŽJE V VESOLJU

V ponedeljek, 12. oktobra, ob 10,30 po moskovskem času so izstrelili v Sovjetski zvezi novo močno raketo, ki je ponesla v vesolje ladjo «Voshod» s tremi člani posadke, od katerih do slej še nihče ni letel v vesolje: inženir-polkovnik Vladimir Komarov, znanstvenik-kozmonavt Kostantin Feoktistov in zdravnik-kozmonavt Boris Je'orov. Nova vesoljska ladja je obkrožila zemljo v 90,1 minute. Po 24-urnem poletu, ko je šestnajstkrat obkrožila zemljo in preletela 650.000 km., je ladja v tork ob 10,47 po moskovskem času pristala skupaj s člani posadke na zemlji, na vnaprej določenem kraju.

VSEM NAROČNIKOM

Naročniki bodo v teh dneh prejeli položnico, s katero bodo lahko poravnali naročnino za tekoče oziroma prihodnje leto.

Tisti, ki so naročnino že poravnali, naj ne upoštevajo položnice; zaradi preobilnega dela nam ni bilo mogoče ločiti iz seznama one, ki so že poravnali naročnino in zato smo položnico poslali vsem brez izjeme. Torej je jasno, da je poziv namenjen samo tistim, ki do danes niso še ničesar nakazali.

Ob tej priliki sporočamo tudi, da se je cena «MATAJURJA» povišala od 30 do 50 lir. To smo bili primorani storiti zaradi občutne podražitve tiska in papirja. Vse naročnike torej prosimo, naj to spremembo upoštevajo in prevzamejo nase še to malenkostno žrtev.

Upamo, da se bodo vsi odzvali in tako izpričali razumevanje za to potrebo in zvestobo do našega glasila in celo več, da nam privedejo še nove naročnike.

Odslej je naročnina na «MATAJUR» sledeča:

Celoletna 1.000 Lir

Polletna 600 Lir

AGLI ABBONATI

Ci permettiamo avvertire i nostri cari abbonati che in questi giorni rimetteremo il modulo di conto corrente postale per il rinnovo dello abbonamento.

pacifico che tale modulo non serve a chi ha ormai regolarmente versato la quota. Sollecitiamo invece cortesemente coloro che non lo avessero fatto a mettersi in regola con la nostra Amministrazione.

Cogliamo occasione per informare che, a causa dell'aumento sensibile della carta e della stampa, il prezzo del giornale è stato portato da lire 30 a 50. Ritieniamo che i nostri lettori terranno conto delle ragioni che ci hanno indotti allo aumento e che, per l'amore e l'attaccamento vivo che nutrono verso questo organo di difesa dei diritti della minoranza linguistica slovena del Friuli, non solo accetteranno questo piccolo sacrificio, ma, ne siamo certi, si adopereranno senz'altro per procurarci nuovi abbonati e nuovi amici.

Pertanto la nuova quota annuale è fissata in L. 1.000 (estero 1.500) e quella semestrale in lire 600 (estero 800).

Treba je glasovati za domače može

Volivci Furlanske Slovenije Rezije in Kanalske doline

Obnoviti občinske uprave in zahtevati od njih čim večjo pomoč in pravičnost

Ze veste, da se bodo vršile volitve po vsej Italiji in torej tudi v vaših občinah, razen v občini Tavorjana pri Cedadu, dne 22. novembra t.l.

Volilna kampanja, ki je že v polnem razmahu, daje že sama po sebi borbeno vzdušje vsemu okolju in istočasno ustvarja tisto partikularno zanimanje, ki je svojstveno za antivigilijo vsakih velikih volitev.

Torej boste tudi vi, moške in žene Furlanske Slovenije, doline Rezije in Kanalske doline, pa bodite doma ali po svetu, volili 22. novembra, da boste skupaj z ostalimi italijanskimi državljani obnovili vaše občinske svete in pokrajinsko upravo.

Letos se bodo občinske volitve vršile v momentu velike ekonomske krize (večina, da ne bi razburjala, ne govori o «križi», temveč o gospodarski «recesiji», kar pa ne služi, da bi se stvar spremenila), ko vlada levega centra, ki jo sestavljajo demokristjani, republikanci, socialdemokrati in socialisti, skuša priti do sredstev z novimi davčnimi obremenitvami, s povišanjem cen železniških voznic, listkom, cigaretam itd.

Mnogo dogodkov se je zvrstilo v teh zadnjih časih in med temi je bila najbolj važna za nas, kot veste, ustanovitev dežele Furlanija-Juljska Benečija s posebnim statutom, za uresničitev katere ste se borili v prvi vrsti tudi vi in še bolj vneto kot ostali, ker ste pričakovali, in še pričakujete, prav od te regionalne uredbe tistih moralnih in finančnih pomoči in tistega varstva in zaščite, ki predstavljajo temelj za splošno ekonomsko izboljšanje in socialni napredek.

Seveda ni mogla nova dežela do danes v naš prid in v prid ostalih napraviti še ničesar, kar bi resnično pomagalo ustvariti podlago takojšnjemu ekonomskemu in socialnemu preporodu, kajti deželi manjka finančnih sredstev, katerih ji država še ni dodelila (dr. Alfredo Berzanti, predsednik deželne vlade, je šel 8. oktobra do Rima, da je o tej zadevi razpravljal s predsednikom vlade Aldom Morom).

Na vsak način se še danes lahko vprašamo, če bodo morale naše zapuščene in pozabljene in lahko rečemo mučene doline še naprej prenašati tisto socialno stanje manjvrednosti, v katerem so se nahajale od vedno.

Vsekakor je vidna in dokazljiva resnica, da se problemi področij, kjer prebiva slovensko govoreče prebivalstvo, stalno slabšajo in tako so tudi njihove rešitve, upoštevajoč, da negativni faktorji naraščajo, namesto da bi se zmanjševali, vedno bolj težke in negotove.

Znano je, da je več kot ena tretjina delazmožnih ljudi naših dolin in gora primorana zapustiti krov, kjer so se rodili in dorasčali in oditi daleč po svetu za koščkom vsakdanjega kruha, kjer dostikrat najdejo smrt v dnu rudnika, medtem ko njihove žene in otroci žive doma v stalnem strahu zanje. Seveda je treba, da to strašno in nevzdržno spraznjevanje naših vasi pre-

(nadaljevanje na 2. strani)

NADALJEVANJE IZ PRVE STRANI

Iz seje izvršnega odbora SKGZ

označila kot korak naprej, ker pravi, da «da mora politika do slovenske manjšine podpirati razvoj skladnega in civiliziranega sožitja» med državljani obeh jezikov in «pospeševati človečanski razvoj manjšine ter štiti njene zakonite potrebe glede jezika, kulture in običajev».

Poročilo omenja nato kot posledico neizvajanja določb mirovne pogodbe, in posebnega statuta londonskega memoranduma pade učencev v slovenskih šolah, ki ne more biti zgolj vzrok padca rojstev. Končno poudarja poročilo, da vlada med Slovenci v Italiji največja zaskrbljenost zlasti zaradi pomanjkanja šol v videmski pokrajini in zaradi povsem pomanjkljive formulacije člena 3 deželnega statuta, ki našo narodnostno skupnost niti z imenom ne omenja in omogoča tako trajno ločevanje Slovencev na tri kategorije. Spričo petih skupnih nastopov vseh Slovencev ne glede na njihovo politično prepričanje pa poročilo ugotavlja da se z njegovimi ugotovitvami prav gotovo strinjajo tudi udeleženci teh skupnih nastopov, kar izhaja iz petih sprejetih dokumentov, temveč tudi iz dokumentov njihovih političnih strank in skupin, ki jim pripadajo (kongresnih resolucij, volilnih programov itd.).

Vse je samo na pol priznano ali na pol dano

Poročilo se zaključuje z že izrečenima ugotovitvama: «Vse je na pol priznano ali na pol dano. — Obdobje desetih let ima dva aspekta, pozitivnega v izboljšanju mednarodnih odnosov in pomirjenju med obema tu živčima narodoma — in manj pozitivnega glede ravnanja s slovensko narodno manjšino».

Po obsežnem poročilu se je razvila daljša diskusija, nakar je tajnik Zveze Bogo Samsa poročal o delovanju Zveze v razdobju od sklicanja glavne odbora. V tem okviru se je predvsem zadržal na različnih vprašanjih, ki so povezana z otvoritvijo Kulturnega doma v Ul. Petronio ter podčrtal znano stališče Zveze, da morajo biti vsi kulturni domovi, vrnjeni odnosno dani v okviru londonskega sporazuma, resnična last vseh Slovencev. Domovi morajo biti na voljo vsem slovenskim kulturnim organizacijam na Tržaškem, pri čemer je naravno, da bo uporaba pravilno in praktično razdeljena samo, če bo uprava skupna. V okviru tega poročila je bilo tudi govora o letošnjih upravnih volitvah, ki se bodo tokrat odvijale v nabrežinsko-devinski in v miljski občini po novem volilnem zakonu in torej bo razdelitev mest v občinskih svehih po proporcionalnem sistemu. V tej zve-

so še zlasti važne volitve v devinsko-nabrežinski občini, kjer Zveza zastopa svoje jasno načelno stališče.

Poseben poudarek je dalo poročilo perečim šolskim vprašanjem zlasti v zvezi z izvajanjem sklepov mešane italijansko-jugoslovanske komisije v korist slovenske šole. Poudarjena je bila važna vloga šolskega odbora na Tržaškem, ki je po mnenju Zveze primeren organ, da se uskladijo različna stališča in da se pereča vprašanja enotno rešujejo.

Končno je tajnik obvestil izvršni odbor o uradnem vabilu Socialistične zveze delovnega ljudstva za obisk Slo-

venije in da bo delegacija Zveze šla na ta obisk še ta mesec.

Izvršni odbor je nato sprejel ostavko načelnika komisije za upravno-politična vprašanja Igorja Kosmine, ki je zaradi študija preobremenjen, in imenoval za novega načelnika Marka Valtriča iz Gorice. Na predloge načelnikov komisij je nato izvršni odbor odobril sestavo komisij in to: za šolska vprašanja, za tisk, za vprašanja Slovencev v Beneški Sloveniji, za gospodarska vprašanja in za upravno-politična vprašanja.

Iz Nadiške doline

Usoden izlet

ANTON STURAM IZ RONCA IZGUBIL ŽIVLJENJE

V nedeljo 4. oktobra se je v Nadiški dolini pripetila huda prometna nesreča, pri kateri je izgubil življenje 27 letni Anton Sturam. Trije fantje iz Ronca, Anton Sturam, 24 letni Romano Maršev, 23 letni Damiano Blazutič in 51 letni Anton Jerop so bili tisto nedeljo popoldne v Kobaridu, okoli 22 ure pa so se vračali z avtomobilom domov. V bližini Podbonca je avto nenadoma zadela ob neko skalo ob cesti. Sunek je bil tako silen, da je ubogega Sturma vrglo s sedeža in je udaril z glavo ob šipo in mu je zato počila lobanja. Umrl je med potjo, ko so ga peljali v čedadsko bolnišnico, ostali trije pa so dobili lažje poškodbe, ozdravljive v enem mesecu.

MALI OBMEJNI PROMET SEPTEMBRA

Tudi meseca septembra je bil mali obmejni promet v Furlanski Sloveniji, če primerjamo isti čas drugih let, izredno velik, saj je bilo skoraj 19 tisoč prehodov.

Skozi obmejni blok v Štupci je šlo s potnimi listi čez mejo 4.267 ljudi, od teh 2398 italijanskih in 1869 drugih državljanov. Z avtobusom, ki vozi iz Čedad v Tolmin, se je prepeljalo 1050 oseb, z jugoslovanskim avtobusom pa

1262. Z obmejnimi propustnicami in dvolastniškimi izkaznicami je bilo 14.682 prehodov. Največ prehodov je bilo v Štupci in sicer 10.720. Skozi druge prehode pa je bil takle promet: skozi Rodedišče 1118; skozi Solarje pri Dreki 728, Čepatišče 549. Most na Nadiži v tipanskem komunu 464; skozi Učjo 223; Most Mišček 375; Most Klinac 221; skozi Kau 108; skozi Teleferiko pri Dreki 88 in skozi Melino v Idrijski dolini 90.

Na sliki vidimo krušno peč, ki stoji ob vhodu znamenite Landarske jame, ki je bila, kot pravi legenda, zatočišče slovenske kraljice Vide, ko so vdirale Atilove horde v naše kraje. O tem piše tudi pesnik Anton Aškerc

Avtobus vozi tudi v Laze

Ob začetku šolskega leta so vzpostavili novo avtobusno progo Laze - Čedad. Tako se morejo sedaj tudi študentje desnega brega Nadiže voziti v šolo z avtobusom.

ZA CESTO V RONAC

Ministrstvo za javna dela je dodelilo podboneškemu komunu 1.500.000 lir za popravilo ceste, ki vodi iz Brišč v Ronac. Z deli bi morali pričeti v kratkem.

NESREČA NE POČIVA

Šestnajstletni Roberto Domenis, ki se uči mizarstva v Premariaccu, se je pri delu močno uredil v prst desne roke. Ozdravil bo v 20 dneh.

ČE D A D

DEMOGRAFSKO GIBANJE

Meseca septembra se je v čedadski občini rodilo 7 otrok, porok je bilo 11, v občino se je priselilo 24 oseb, 26 se jih je pa izselilo. Tako je koncem meseca občina Čedad štela 10.971 prebivalcev.

ODKRILI STARO POKOPALIŠČE

V ulici Sv. Štefana, v kateri so te dni napeljavali kanalizacijo, so odkopali več človeških okostij, ki domnevajo, da so iz 17. stoletja in da je moralo biti tam takrat mestno pokopališče. Enaka najdba je bila tudi na starem domenikanskem pokopališču. Vse te posmrtno ostanke so prepeljali na sedanje mestno pokopališče.

VESTI IZ JUGOSLAVIJE

JESENISKA ŽELEZARNA je dobila iz Švedske novo električno peč. Iz Amerike pa so preko Trsta prispeli vsi deli za novo valjarno na Belškem polju.

NA LETALIŠČU BRNIK so zgradili še preostalih 800 m betonske steze in je s tem novo letališče postalo letališče »A« kategorije. Na njem bodo odslej pristajala in vzletala vsa letala, ki jih uporabljajo svetovne družbe za potniški promet.

NOVA 12-NADSTROPNA STOLPNICA ZA STUDENTE V LJUBLJANI je že pod streho. Dve in pol etaže bo zavzela sodobna študentska ambulanta, druge etaže pa so namenjene za stanovanja študentov.

V LITOSTROJU V LJUBLJANI SKRBIJO ZA VARSTVO DELAVCEV PRED RAZNIMI POSKODBAMI. Na nekaterih mestih delavci že dalj časa nosijo čevlje s kovinsko kapo, ki preprečuje poškodbe na prstih nog. Električarji nosijo posebne čevlje z izolacijskimi podplati. Zdjaj pa so uvedli še obvezno nošenje zaščitnih čelad.

V TURNIŠČU PRI PTUJU grade farmo za 50.000 bekonov. Prvi zarod prašičev-bekonov so že pripeljali.

TAM — TOVARNA AVTOMOBILOV IZ MARIBORA bo sodelovala na mno-

gih inozemskih sejmih, med drugim v Plovdivu, Solunu, Brnu in v Alžiriji.

SLOVENSKE ALPE SO DOBILE NOVE PREBIVALCE. Iz italijanskega narodnega parka so pripeljali tri kozoroge, ki že letos pričakujejo naraščaj. Tako bo odslej tudi Trento kraj sila ta lepa divjad, ki so jo nepremišljeno iztrebili v XVIII. stoletju.

SLOVENIJA JE DOBILA NOVO SKOFIJO, ki ima svoj sedež v Kopru, sega pa od Vršiča v Zgornjem Posočju tja v Istro. V nedeljo 6. septembra so v romarski cerkvi v Logu na Vipavskem slovesno ustoličili novega koprškega škofa Janeza Jenka. K slovesnosti se je zbralo mnogo ljudi, med njimi so bili tudi številni ožji rojaki novega škofa, ki je po rodu Gorenjec. Ustoličenje je opravil beograjski nadškof dr. Bukatko ob asistenci ljubljanskega nadškofa ter škofov iz Maribora, Reke in drugod.

DRUŽBENI SKLAD ZA SOLSTVO V KOPRU bo učencem prvih in drugih razredov osnovnih šol brezplačno razdelil šolske knjige. V naslednjih letih bodo dobili šolske knjige zastonki tudi učenci višjih razredov osemletk. Za učence, ki prebivajo več kot 3 km daleč od šole, je zagotovljen tudi brezplačen prevoz v šolo in domov. Tudi v Istri bodo učenci osnovnih šol, ki jih je več kot 3000, dobili učbenike brezplačno.

V MOSTAH PRI LJUBLJANI RASTE NOV OBJEKT KEMICNE INDUSTRIJE, prva tovarna poliamidne svile v Jugoslaviji. V prvi fazi je predvidena letna proizvodnja 1150 ton.

REKORDNA PROIZVODNJA CEMENTA V TRBOVLJAH. V trboveljski Cementarni in v njenem obratu v Zidanem mostu bodo letos izdelali blizu 200.000 ton cementa, s čimer bodo dosegli rekordno proizvodnjo; na začetku leta so namreč računali, da bodo izdelali le okrog 175.000 ton cementa.

IZ STEKLARNE HRASTNIK so do konca julija izvozili z Zahodno Nemčijo, Belgijo, ZDA, Italijo in države Bližnjega Vzhoda za 575.492 dolarjev stekla za gostinstvo in lestenčnega stekla. Letos bodo dosegli v Steklarni rekordni izvoz, saj bodo izvozili za okrog 1.000.000 dolarjev izdelkov. V kratkem bodo poslali prve izdelke iz hrastniške Steklarne tudi v Francijo.

Iz Šenlenarške doline

KOMUN JE DOBIL NOV PRAPOR

Preteklo nedeljo je dobil šenlenarški komun nov prapor. Ob tej priliki se je vršila velika cerimonija, pri kateri so bili prisotni tudi razni predstavniki oblasti. V pravkar obnovljeni cerkvi sv. Antona Abate v Gorenji Mersi je mons. Biasutti po blagoslovu novega prapora govoril tudi o nekdanji «Mjerski banki», kamor je spadal tudi sedanji šenlenarški komun. Nato je ob prisotnosti oblasti govoril tudi župan Skaunik, ki je orisal iniciative komunske administracije, med katerimi tudi srednjo šolo v Sv. Lenartu, gradnjo športnega igrišča, gradnjo mostu v Čemurju in napeljavo telefona v nekatere gorske vasi.

Prisotni so bili tudi videmski prefekt Sandrelli, podtajnik za obrambo Pelizzo, predsednik pokrajine Burtulo, predsednik ustanove «Ente di economia montana» Candolini in drugi.

AHTEN

KONČNO NEKAJ TUDI ZA SUBID

Vendarle smo dočakali dan, da so se spomnili tudi naše uboge ceste. Prav te dni je namreč ministrstvo za javna dela dodelilo ahtenskemu komunu 25 milijonov lir, ki naj bi služili za delno asfaltiranje ceste, ki vodi iz Aht-

na v Malino in Subid. Pravimo, da so se je končno vendarle usmili, kajti cesta je v zares obupnem stanju in ne vemo kako bi se vozilo po njej, če je ne bodo pred zimo popravili. Ubogi Prosnid, ki leži še višje, ta je včasih čisto od sveta odrezan, ker je cesta, posebno kadar komaj odleže sneg ali pa po kakem neurju, čisto nerabna.

VISKORSA

UMRL JE UČITELJ FILIPIČ

Dne 12. oktobra je umrl po dolgi in mučni bolezni 68 letni Alojz Filipič, Tovesov po domače, doma iz Viskorše. Rajniki je bil zelo poznan ne samo po vsej Krnahtski dolini, ampak po vsej širni okolici. Dosti let je bil učitelj v svoji rojstni vasi Viskorši, v Podbeli pri Breginju, v Prosnidu, v Krnahti, v Nemah in bil v tipanskem komunu tudi več let župan. Zadnja leta je bil šolski nadzornik didaktičnega okrožja Neme in direktor pokrajinskega konzorcija šolskih patronatov. Med ljudstvom je bil zelo priljubljen, ker je vsakemu rad pomagal kolikor je bilo v njegovih močeh. K zadnjemu počitku na pokopališču v Neme, kjer je zadnje čase stanoval, ga je spremila velika množica ljudi, med njimi tudi predstavniki oblasti, in zasuli grob s številnimi vencami. Vdovi, hčeri in sinu ter ostalim sorodnikom izrekamo naše sožalje.

Treba je glasovati za domače može

Volivci Furlanske Slovenije Rezije in Kanalske doline

neha. To se bo pa zgodilo, če se bodo takoj vzele konkretne ekonomske iniciative, ki bodo rešile življenjske probleme in pomagale dvigniti skromen standard naših ljudi.

Evo, kaj bi bilo pri nas potrebno napraviti:

Postaviti industrije, razviti ljudsko gradbeništvo, izboljšati strokovno izobraževanje, ki pri nas skoraj povsod manjka, zgraditi in popraviti ceste, mostove, šole, hotele, da bi se mogel razviti turizem in pospešiti živinorejski in gozdni patriotizem.

Skrajni čas je, da izidemo iz te situacije uboštva, nesreče in ignorance, ki ponižuje naše ljudi in ki bi morala pravzaprav ponižati, tako ponižati, da bi zardeli, tiste, ki so se v občinskih upravah, namesto da bi mislili na svoje občane in poskrbeli za primerno rešitev njihovih problemov, morda z državnim prispevkom ali prispevkom drugih ustanov ali s posebnimi posojili, prepirali in bili, na žalost, tudi polni ambicij. Takšnih primerov bi mogli navesti precej.

Pa zaključimo. Zaenkrat nam ne preostaja drugega, kot da pozovemo vse volivce, moške in ženske, da pošljejo na občino nove može, poštene može, katerim je resnično pri srcu usoda vseh občanov.

Ce hočete, da se bo pri vas nekaj spremenilo na boljše, da se bo odprla nova doba za vašo zemljo in za vaše otroke, je potrebno, da se otresete tiste vdane brezbriznosti in da takoj poiščete novih poti, ki bodo privedle do popolne obnove vsega vašega življenja.

In to priliko vam nudijo prav prihodnje administrativne volitve. Izkoristite jo torej brez strahu in brez oklevanja. Mignili so časi, ko je bilo treba voliti kot so hoteli nekateri «razumni».

Dajte torej glas takim možem, do katerih imate zaupanje, možem, ki niso samo poštene in zmorni, ampak so tudi ponosni na svojo zemljo in svojo zgodovino, ki so jo pisali možje velikega talenta in velike zvestobe in si štejejo v čast, da so sinovi te zemlje.

NOVICE ZA EMIGRANTE

SPORAZUM MED ITALIJO IN ŠVICO ODLOŽEN

V predzadnji številki našega lista smo poročali, da bo stopil s 1. novembrom v veljavo sporazum med italijansko in švicarsko vlado o italijanski delovni sili, toda na žalost je to uveljavitev švicarska vlada odložila na čas, ki ga bo še določila po ponovni proučitvi celotnega problema.

To je sklenil zvezni svet, potem ko je delegacija socialističnih poslancev, ki je zastopala švicarsko sindikalno zvezo ter zvezo kovinarjev in urarjev, posredovala in zahtevala odložitve.

Delegacija socialističnih voditeljev je opravičila svojo zahtevo (akole: 1. Sporazum je izzval veliko nezadovoljstvo in zaskrbljenost med švicarskimi delavci (ki bi bili na slabšem s socialnega vidika kakor italijanski delavci), med prebivalstvom (ker se zaradi dotoka italijanskih družin boji še večje konkurence v itak že

težavnem iskanju stanovanj) in med industriji (ki bodo morali prenašati večja finančna bremena). 2. Sklep o uveljavitvi sporazuma je sprejela vlada, ne da bi se prej posvetovala s parlamentom in ne da bi sporočila podrobnosti dogovora med italijansko in švicarsko delegacijo v Rimu. Socialisti pravijo, da gre za « malo simpatično farso, ki bi utegnila imeti mučne posledice, če bodo poslanci med prihodnjim zasedanjem postavljeni pred izvršeno dejstvo in pozvani, naj odobrijo sporazum ». 3. Pogajanja so se vodila na ravni funkcionarjev, medtem ko so zajemala tudi politične probleme, in brez neposredne udeležbe sindikatov. Potrebno je zaradi tega revidirati zadevo z neposredno prizadetim.

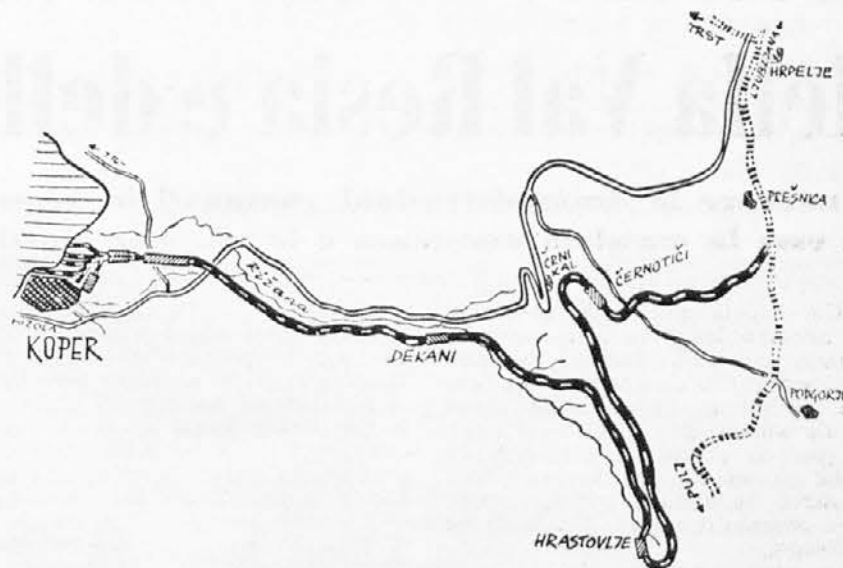
Sporazum je bil podpisan 10. avgusta letos v Rimu.

Kot druge zahodnoevropske dežele tudi Avstrija zadnje čase močno občuti pomanjkanje delavne sile, posebno še nekvalificirane. Zaposlenost se je v povojnih letih stalno dvigala. Sezonska nezaposlenost je trenutno največja v gradbeništvu, kmetijstvu, gozdarstvu in turizmu. Zaradi pomanjkanje delavne sile je Avstrija primorana, da uvaža delavce iz tujine. Primanjkuje ji najmanj 50.000 delavcev.

Zastopniki slovenske manjšine v Italiji obiskali Slovenijo

Pretekli teden se je delegacija SKGZ mudila tri dni v Sloveniji in obiskala vrsto ustanov in podjetij, da bi se seznanila o gospodarskem in kulturnem razvoju republike Slovenije. Ob tej priliki je delegacija tudi obvestila razne javne delavce o stanju slovenske narodne manjšine po desetih letih, odkar je v veljavi Londonska spomenica in zlasti njen Posebni statut ter navedla, kateri členi navedenega Statuta niso še uresničeni ter kakšni so obeti za prihodnost. Člani delegacije so se še posebno zanimali za stanje italijanske in madžarske narodne manjšine v Sloveniji.

V KOPER GRADIJO ŽELEZNICO

Največje slovensko pristanišče Koper, z njim pa tudi slovenska letovišča ob Jadranu bodo dobila v doglednem času tudi železniško zvezo s svojim zaledjem. Pred kratkim so pričeli med Prešnico na progi Ljubljana—Pulj in Koper graditi železnico, ki bo dolga 32 km. Zaradi izredno valovitega in skalovitega kraškega sveta bo na progi potrebne vrste daljših usek in

predorov, pa tudi nekaj mostov. Najdaljši tunel bo dolg 568 m, pri največjem useku pa bo treba izstreliti 64.000 m³ skale.

Dela na progi so že v polnem teku. Za novo progo, ki bo imela postaje v Černotičih, Hrastovljah, Dekanih in v pristanišču Koper, bodo morali tudi reki Rižana premestiti strugo. Pravijo, da bodo progo zgotovili do jeseni prihodnjega leta.

Emigranti turisti v Belgiji

Sprejemni pokrajinski centri v Belgiji, ki so pod pokroviteljstvom ministrstva za delo, dajejo na novo prišli delavcem v Belgijo vse potrebne nasvete, da si dobe delo. Med drugim ti centri svetujejo:

Vsak delavec naj si najprvo zagotovi stanovanje; takoj naj se predstavi občinski policiji, da ga vpiše v seznam tujcev in da prejme « une attestation d'immatriculation » (vpisno potrdilo), ki je prvo dovoljenje za bivanje v Belgiji. Policiji pa je treba predložiti še te dokumente: osebno izkaznico ali potni list, izjavo gospodarja, kjer stanuje, s točnim naslovom in tri fotografije. Potem se je treba predstaviti na urad za delo (Bureau Regional de l'Office National de l'Emploi — service main — d'oeuvre étrangère), ki bo tudi poskrbel za zdravniški pregled in preizkus kvalifikacije. Ta urad bo delavcu potem tudi poskrbel primerno delo, v drugem primeru pa bo dobil nekvalificirano delo.

Ako je migrant že našel delo, se mora vseeno predstaviti na urad za delo, da bodo ugotovili, če spada njegov poklic k enemu ali drugemu delavne sile pomanjkljivemu sektorju in mu potem takoj izstavijo provizorično potrdilo dokler ne dobi dovoljenja za delo.

Delodajalcu pa je treba takoj predložiti: spričevalo o dobrem vedenju zadnjih petih let; « bulletin de renseignements », ki ga bo izstavil zainteresiranemu delodajalcu ali urad za delo, katerega je potem treba predložiti policiji tiste občine, kjer emigrant stanuje.

Ko bo ministrstvo za javna dela izdalo delovno dovoljenje, bo občinska policija izstavila prvo osebno izkaznico, ki je veljavna 6 mesecev in jo je možno vsakokrat podaljšati.

Važno in obvezno je javiti takoj vsako spremembo naslova: občinski policiji, uradu za delo in delodajalcu.

Doklade v Belgiji

Višina družinskih doklad v Belgiji je za otroke emigrantov, ki žive v Italiji, sledeča: za enega otroka 468,25 frankov, za dva otroka 964,25 fr., za tri otroke 1.543 frankov, za štiri otroke 2.204,50 frankov in za vsakega naslednjega otroka 848,50 frankov.

Pomanjkanje delavne sile tudi v Avstriji

Kakor v drugih evropskih deželah, je struktura delavne sile tudi v Avstriji doživela znatne spremembe. Od 7,07 milijona prebivalcev odpade na delavno silo 3,37 milijona ljudi, ali okoli 48%, preostali milijon odpade na delodajalce, samostojne poklice in družinsko delavno silo.

V avstrijski industriji je zaposlenih 1,44 milijona ljudi, v kmetijstvu 765 tisoč, v trgovini 536 tisoč, v svobodnih poklicih in domači obrti pa 562 tisoč. Če primerjamo podatke s predvojnimi stanjem v letu 1934, vidimo, da je število prebivalcev, ki žive od kmetijstva, danes za 40% manjše kot pred vojno.

Skrb za manjšinsko šolstvo

v okviru sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo

Letos julija sta Italija in Jugoslavija podpisali poseben sporazum o kulturni izmenjavi, katerega določbe segajo tudi na področje manjšinskega šolstva v obeh državah, in sicer italijanskega šolstva na Koprskem in v Bujah ter slovenskega šolstva na Tržaškem. Na podlagi teh določb so omenjene manjšinske šole z letošnjim šolskim letom dobile posebna pedagoška

svetovalca, ki so ju imenovali pristojne oblasti obeh držav.

Italijanske oblasti so za pedagoškega svetovalca za italijansko šolstvo na Koprskem in v Bujah imenovali profesorja Fernanda Salsana, jugoslovanske oblasti pa za pedagoškega svetovalca za slovenske šole na Tržaškem profesorja Staneta Miheliča. Oba strokovnjaka sta pred dnevi nastopila novo službeno mesto.

Sporazum o kulturni izmenjavi med Italijo in Jugoslavijo je redvomno velikega pomena tudi za narodni manjšini v obeh državah. Ze izmenjavo pedagoških svetovalcev za manjšinsko šolstvo ocenjujejo kot zelo važen korak naprej po poti razvoja in krepitve manjšinskega šolstva, kajti sporazum daje pedagoškim svetovalcem obširna pooblastila in pomembne naloge: imajo pravico sklicevati sestanke vsega učnega osebja manjšinskih šol in z njimi razpravljati o vseh vprašanjih, ki zadevajo pedagoško in didaktično plat pouka zlasti materinega jezika. Poleg tega vsebuje sporazum še razne druge določbe, ki imajo vse za cilj, čimbolj pospeševalno vplivati na razvoj manjšinskega šolstva s posebnim poudarkom na pouk materinščine. Tako predvideva sporazum med drugim tudi možnosti medsebojne izmenjave učnih knjig in drugih pripomočkov za pouk na manjšinskih šolah, medtem ko med določila, ki so že doslej dobila svojo uresničitve v praksi, sodi vsakoletna izmenjava učnih ekskurzij dijakov manjšinskih šol iz obeh držav in prirejanje vsakoletnih seminarjev za profesorje materinega jezika na manjšinskih šolah.

Drobni nasveti

★ Predmete iz stekla in porcelana umivamo v krompirjevi vodi.

★ Če ste se uredili, namažite ranico z jajčnim beljakom. Na ranici se bo ustvarila skorjica, ki jo bo varovala pred zrakom in trenjem ter pripomogla, da ranica hitro zaraste.

★ Saje z loncev boste pri pomivanju posode laže očistili, če pred uporabo namažete spodnji del prav na tanko z mastjo ali oljem.

★ V aluminijasto posodo, v kateri se je prismojilo mleko ali kakšna druga jed, vlijemo čisto vodo, v kateri prevremo glavico čebule. Nato posodo večkrat izperemo z mrzlo vodo.

★ Govedina bo sočnejša, če spustite meso v vročo vodo; če pa želite, da bo juha močnejša, jo spustite v hladno vodo.

★ Meso ostane sveže, če ga do uporabe hranite v čisti vlažni platneni krpi. Poleti namočite krpo v vodo, ki ste ji dodali malo kisa.

★ Če meso že malo smrdi, ga denemo v razredčen kamilicni čaj in ga pustimo v njem 8 do 10 minut. Nato operemo meso v hladni vodi. Če se vonj še ni povsem izgubil, postopek ponovimo.

★ Če mleko prekupi, zmanjšamo neprijetni vonj, če posipamo ploščo štedilnika s soljo in kisom.

Vsedel se je na stol, ki je zajedal pod njim. Ozrl se je motno okoli in se začel neumno smejati.

Mati je vzkipela, medtem ko sta otroka trepetala. « Sram te bodi, živina neumna! Ves svet se ti smeje in še otroke zasramujejo in tepejo radi tebe! »

« Ka — aj? Kdo tepe? — Da! — Otro — oke treba tepsti — ker — ne spoštujemo — o, — očeta! Ne — »

« Tata, tata! Zakaj se pijanite? » mu pretrga besedo Mihec.

« Kdo se pi — jani? Čakaj! Te — te — » in se hoče vzdigniti, da bi dečka udaril.

Mati mu zabrani in zakriči nadenj: « No, živina! Ali ga niso dovolj natepli radi tebe? »

« Ka — — aj? Radi mene? »

Zena mu je začela praviti, kaj se je zgodilo na vasi. On je poslušal in debelo gledal. Videlo se je, da ni razumel. Molčal je, strmel pred se, kakor da bi zbiral raztresene misli; tako je ostal.

Zena je šla za delom. Otroka sta tiho sedela pri ognjišču. Bila sta žalostna in potrta. Preveč sta razumela za svoja leta. Oče je naposled zadremal in začel smrčati. Tako je prešlo nekaj časa, kar nenadoma prifrčel v hišo kamen in zadene Mihca v čelo. Ubogi otrok zarjove in se prime za glavo.

Deklica plane pokoncu in zakriči. Oče se zbudi, v tem ko mati preplašena priteče k ubogemu otroku, kateremu je kri curkoma hla po licu.

Vsi so bili pokonci in vpili, a hudobni Karl se je bil že urno odstranil in tekkel proti domu, vendar ga je deklica na prvi mah zapazila. Povedala je mami, da je

bil on.

Kaj so vse delali okoli ranjenca, si lahko vsak misli. Prizor je očeta popolnoma stregnil. Zijal pa je vendar v nedoumljivosti. K sreči je bila dečkova rana površna. Mama mu jo je oprala in zavezala in tako so se pomirili.

« No, kaj je bilo! Zakaj se je to zgodilo? » je vprašal nekoliko bojzljivo oče.

Tedaj sta mu žena in otrok natanko razložila vso zgodbo na vasi in pojasnila, da je bil kamen posledek temu.

Oče je vse dobro razumel in postalo ga je strahovito sram pred družino. Občutil je obenem silno žalost skupaj s toplo ljubeznijo do Mihca, ki je tako nedolžno trpel radi njega. Ubogi otrok se mu je rasmilil do dna duše. Vsedel se je zopet in molčal. Solze so mu zaigrale v očeh, krč mu je tiščal grlo, da ni mogel spregovoriti. Nenadoma skočil na noge, zagrabil otroka in ga začne jokaje poljubljati in prositi odpušcanje. Potem se obrne k ženi in k deklici in prosi, naj mu za božjo voljo odpustijo vsi, in pred njimi slovesno priseže, da ne bo nikoli več pil. Bil je tako odločen in iskren, da se je vesela nada vzbudila v izmučenih srcih in so kmalu pozabili vso užito žalost in vse prestano trpljenje.

Oče se je stregnil za pravo. Dogodek ga je globoko pretresel in zmodril. Vestno je držal storjeno obljubo. Nikoli ni več pil. Bog se je zopet usmilil trpečih sirot in povrnil nekdanji mir, skromno zadovoljnost in tiho vdanost v Njegovo sveto voljo.

Hvala mu večna!

KONEC

Ivan Trinko :

Povojna črtica

« Moj Bog, še to! Še nedolžni otroci morajo trpeti radi pijanega očeta! Ubogo dete! »

Glasno je zahtela. Zajokala je tudi deklica. Vsi trije so jokali. Gorje je bilo veliko.

V tem zapazi očeta, ki se je opotekal proti hiši. Prihajal je iz krčme.

Vsi trije so v grozi umolkli. Pijanec je zadel z nogo v hišni prag, zgubil ravnotežje in padel.

« Jezus Marija! » je vpila mati. Otroka se prestrašita in zopet zajočeta.

Oče se vspne na vse štiri in se s težavo postavi na noge.

« Ka — aj je? — — — Mu — — — uzika? »

« Sram te bodi, zgubljeni človek! Zdaj bodo še otroke ubijali radi tebe! Ah, moj Bog! Kazen božja! »

« Ka — — — aj blevkaš, žena? Tiho — — — a vidva, kaj se de — — — ereta? »

« Tata, tata! » je z glasnim jokom spregovoril Mihec, « tata, tata zakaj — — — ? »

« Tiho! Me boš ti kre — — gal, tudi ti? Kaj pravi bo — — — ožja zapoved,? Spoštuj — — — a? »

VOTARE PER UOMINI NOSTRI

Elettori della Slavia Friulana della Val Resia e della Val Canale

Rinnovare le Amministrazioni comunali in senso democratico e pretendere da esse la massima assistenza e la maggior giustizia specie in materia di tasse

Già sapete che il 22 novembre p.v. avranno luogo in Italia, e quindi anche nei vostri Comuni, eccezioni fatte per quello di Torreano di Cividale soffiato ai Partiti della classe operaia soltanto per il rotto della cuffia (per la precisione otto voti; e perché gli emigranti si trovavano tutti all'estero), le elezioni per il rinnovo delle Amministrazioni Comunali e Provinciali.

La campagna elettorale, del resto in pieno svolgimento, dà essa stessa il clima di «battaglia» a tutto l'ambiente e nel contempo crea quel particolare interesse che è proprio della antipatia delle grandi consultazioni.

Or dunque anche voi, uomini e donne della Slavia Friulana, della Val Resia e della Val Canale, sia che risiediate nei vostri paesi o nelle vostre borgate sia che vi troviate altrove, il 22 novembre vi recherete alle urne per rinnovare, insieme con tutti i cittadini italiani, i vostri Consigli comunali e quello Provinciale.

Quest'anno, pertanto, le elezioni amministrative cadono in un momento particolare, e precisamente di crisi economica (i più, per non impressionare troppo, non dicono «crisi» bensì «recessione», ma ciò non serve ne a salvare la faccia né la realtà delle cose) che il Governo di centrosinistra, composto da democristiani, repubblicani, socialdemocratici e socialisti di certa corrente, cerca di far superare al Paese con misure cosiddette anticongiunturali, vale a dire di circostanza: in parole povere, reperimento di fondi con nuovi gravami fiscali, aumento dei biglietti ferroviari, del prezzo delle sigarette e dei tabacchi e via dicendo.

Molti avvenimenti si sono succeduti e accavallati in questi ultimi anni, e tra questi il più importante di tutti è stata, come sapete, per noi, la costituzione della Regione Friuli-Venezia Giulia a Statuto Speciale e per la realizzazione della quale voi vi siete battuti in prima fila e più decisamente e fieramente di tutti gli altri perché appunto dall'ordinamento regionale vi attendevate, e attendete ancora, quegli aiuti morali e finanziari e quella tutela e difesa che costituiscono i presupposti di un generale miglioramento economico e di un incoraggiante progresso sociale.

Certo finora la neonata Regione nei vostri riguardi, e anche nei riguardi degli altri, non ha potuto fare alcuna cosa che veramente giovasse a creare le basi di una pronta rinascita economica e sociale, e più che tutto perché in realtà la Regione manca ancora di mezzi finanziari sufficienti che lo Stato non le ha ancora dato (a spingere il «centro» a finanziare più alla svelta la Regione è stato il Presidente della sua Giunta, dott. Alfredo Berzanti, che il giorno di giovedì 8 corrente si è spinto fino a Roma per conferire in proposito con il Capo del Governo on. Aldo Moro).

Ad ogni modo ancor oggi è ancora lecito chiedersi se le nostre trascurate, dimenticate e, potremmo anche dire, tormentate valli dovranno continuare a subire anche in avvenire lo stato di grave inferiorità in cui versano da sempre.

E' comunque un fatto di palpante documentabile realtà che i problemi dei territori abitati da popolazioni di parlata slovena anziché risolversi, come era nella naturale e generale attesa, non fanno invece che aggravarsi di continuo; e così la loro risoluzione, in considerazione che fattori negativi anziché diminuire aumentano, si va facendo sempre più difficile e incerta.

E' notorio, infatti, che più di un terzo della popolazione valida delle nostre valli e convalle è stata costretta ad abbandonare la casa dove nacque e crebbe per cercare altrove un pezzo di pane, spesso per trovare la morte in fondo alle miniere, mentre la moglie e i figli vivono perpetuamente in uno stato di deprimente angoscia.

Questo pauroso, e per il momento ancora inarrestabile spopolamento dei nostri villaggi, naturalmente bisogna che cessi; e lo sarà appunto se verranno prese alla svelta concrete iniziative economiche atte a risolvere i problemi vitali e ad elevare il modestissimo tenore di vita delle nostre popolazioni.

Industria, edilizia popolare, istruzione professionale, che da noi manca quasi del tutto, costruzione e sistemazione di strade, ponti, scuole, alberghi per favorire lo sviluppo turistico, incremento del patrimonio zootecnico e di quello boschivo: ecco quello che occorre fare da noi.

E' tempo, ed è assolutamente necessario, di uscire da una evidente situazione di miseria, di inerzia, di fatalità e di ignoranza che umilia la nostra popolazione e che più dovrebbe

umiliare, anzi meglio far arrossire, coloro che nelle Amministrazioni comunali anziché pensare ai loro amministrati e convenientemente provvedere ai loro bisogni, almeno nel limite delle possibilità locali e con un certo contributo da parte dello Stato o di altri Enti o magari con speciali mutui, hanno tenuto dietro alle loro beghe e alle loro ambizioni, purtroppo. E di casi del genere se ne potrebbero citare parecchi.

Una volta tirate le somme, comunque, va da sé che bisogna trarne le debite conclusioni. Da parte nostra per il momento non ci resta che invitare tutti gli elettori, maschi e femmine, a mandare in Comune uomini nuovi, uomini onesti, uomini capaci (e vi sono anche delle brave donne che in Comune starebbero bene) e dal fondo assolutamente democratico, uomini, e anche donne, che abbiano veramente a cuore le sorti di tutti i cittadini e che non perdano di vista le tradizioni locali e si sentano in o-

gni circostanza orgogliosi di essere figli di questa loro terra e di esprimersi con la lingua degli avi.

Se volete che qualcosa muti in meglio da voi, che un nuovo periodo si apra per l'avvenire delle vostre terre e dei vostri figli, è necessario rompere con le abitudini di rassegnata inerzia, è necessario ricercare subito le strade di un rinnovamento profondo di tutta la vostra vita.

E l'occasione ve la offrono anche le imminenti elezioni amministrative. Se ne approfitti dunque senza timori e senza indugi di sorta. E' passato il tempo in cui bisognava votare secondo certi ordini e secondo certi «benpensanti».

Date quindi il vostro voto a uomini di vostra piena fiducia, a uomini che, oltre ad offrire le maggiori garanzie di onestà e di capacità, amino veramente la vostra e la loro terra e la sua storia scritta da uomini di grande ingegno e di grande fede e oltremodo fieri di sentirsi suoi figli.

Una bella visione di Cividale dove ogni sabato convergono al mercato gli sloveni della vallata del Natisone e dell'Isonzo.

VOCE REGIONALISTA

PRENDIAMOLO IN PAROLA

Confortanti dichiarazioni del Presidente della Giunta Regionale on. Berzanti in merito ai problemi della zona di confine, al consolidamento dei rapporti con la Jugoslavia e all'assistenza dovuta alla Comunità linguistica slovena della provincia di Udine

Abbiamo con vera soddisfazione preso conoscenza dell'intervista concessa a fine settembre, al redattore di Radio Belgrado, dal Presidente della Giunta Regionale Friuli-Venezia Giulia dott. Alfredo Berzanti.

Egli, nei riguardi del settore economico, ha riconosciuto senz'altro la necessità di una urgente programmazione per la quale non si può perdere tempo; che tutte le questioni interessanti la Regione, ed in specie la zona di confine: intensificazione del piccolo traffico di frontiera, turismo, scambi commerciali, culturali e d'altro genere, bisogna risolvere in un clima di reciprocità e creando, con un più forte avvicinamento, più solidi rapporti economici e più stretti legami tra i due popoli.

Anche nei riguardi del problema delle minoranze linguistiche è stato esplicito: il dott. Berzanti, infatti, ha sottolineato con calore che la Regione, e lui per essa, ha il dovere di far rispettare i diritti delle minoranze linguistiche, diritti, del resto, già sanciti nella Costituzione italiana e nello stesso Statuto Speciale della Regione Friuli-Venezia Giulia (Art. 3).

Il dott. Berzanti ha inoltre assicurato che sosterrà con il più grande impegno tutte le richieste della minoranza linguistica slovena che entrano nel suo campo e che quindi sono di sua diretta pertinenza.

Le dichiarazioni del Presidente della Giunta Regionale, naturalmente, vanno prese sul serio data la sua figura e la sua democraticità; ed è solo da augurarsi che egli non abbia mai a discostarsi dalla linea di condotta emersa dalla sua intervista che è stata letta e commentata con grande favore nella vicina Repubblica Jugoslava e particolarmente nella Slovenia.

Ad ogni modo prendiamo occasio-

ne per rispolverare i problemi — oltre quello già pacifico, come abbiamo già detto sopra contrassegnato dall'articolo TRE dello Statuto Speciale che dice: «Nella Regione è riconosciuta parità di diritti e di trattamento a tutti i cittadini, qualunque sia il gruppo linguistico al quale appartengono con la salvaguardia delle rispettive caratteristiche etniche e culturali» — che maggiormente, e più d'avvicino, interessano i territori e le popolazioni della Slavia Friulana, in particolare, della Val Resia e della Val Canale.

E lo facciamo molto volentieri, e di proposito, anche perché siamo alle soglie delle consultazioni elettorali per il rinnovo delle amministrazioni comunali e provinciale — fissate per il 22 p.v. — e perché vogliamo rivolgere anche a tutti i nostri emigranti, che sono, ahinoi, troppi, sparsi per il continente e che in buona parte, speriamo, faranno ritorno alle loro sedi originarie — dalle quali sono stati costretti a partire e recarsi in lontani paesi e contrade per procurare il pane necessario a se stessi ad alle loro famiglie — per compiere il loro dovere di elettori; dovere che riteniamo completo soltanto se verrà data la preferenza, per le pubbliche amministrazioni, a uomini non solo di provata onestà e capacità ma anche amanti e fedeli servitori della nostra madre terra alla quale noi tutti siamo orgogliosi di appartenere, per le sue belle tradizioni e per quanto ci hanno lasciato in eredità i suoi migliori figli: da Klodič a Podreka e da Novak (Noacco) a Trinko per citarne alcuni.

Prima di tutto la Comunità di parlata slovena della provincia di Udine, necessaria, per dare un valido e promettente inizio alla sua arcitattica e necessaria rinascita economica, trar-

re per il momento il massimo vantaggio dalle acque della Val Torre, della Val Resia e della Val Canale.

Tali acque, se si tiene conto dell'avvenuta nazionalizzazione dell'energia elettrica, dovrebbero, per prime, costituire elemento più che promettente, di sicura e rapida rinascita economica generale, potendo, con le acque, con le loro centrali, favorire la creazione di certe industrie, eliminando in tal modo, per prima cosa, il preoccupante esodo delle braccia più valide e la miseria che intristisce ed umilia la popolazione.

Tenuto conto che soltanto con una seria ed efficace rinascita economica vi può essere sviluppo culturale — fermi restando, anzi meglio difesi, i diritti della minoranza linguistica slovena: parità di diritti politici, linguistici, culturali, economici e sociali (per incidenza qui ci teniamo a far rilevare che nella nostra Regione si usano tre diversi trattamenti verso la minoranza linguistica slovena: la parte che vive nella provincia di Trieste usufruisce dei diritti, in buona parte, stabiliti dal Memorandum di Londra che sono i più ampi anche se osservati, purtroppo, solo in parte; la parte che vive nella provincia di Gorizia che usufruisce, ma soltanto in parte, dei diritti sanciti dalla Costituzione italiana; e infine la parte che vive nella provincia di Udine che, guarda caso, ma lo sanno ormai tutti, non usufruisce di alcun diritto o beneficio e che è ancora soggetta — ma si vuole proprio sperare che il Presidente della Giunta Regionale ci metta mano come promesso — ad opera di snazionalizzazione, o assimilazione come si dice oggi, fatta con certa arte, contraria ad ogni concetto di democrazia e di parità umana e sociale) — noi ora riteniamo utile passare ad elencare quanto da noi, nel settore industriale,

VOTINO ANCHE GLI EMIGRANTI

Allo scopo di aiutare gli emigrati in certi casi sul loro diritto al voto, pubblichiamo il testo di due lettere che possono essere inviate all'autorità del proprio Comune per chiedere informazioni sull'iscrizione nelle liste elettorali o per domandare la reinscrizione nel caso in cui ci fosse stata cancellazione.

Raccomandata
con R. R.

Al Sig. SINDACO DEL COMUNE

di

Al fine di assicurarmi sulla mia posizione elettorale, La prego vivamente di volermi confermare, con cortese urgenza:

a) se il sottoscritto è tutt'ora iscritto nelle liste elettorali di codesto comune;

b) che nei confronti del sottoscritto non è in corso alcuna proposta di cancellazione dalle liste.

In caso contrario, La prego di voler sollecitamente inoltrare l'unita domanda alla competente Commissione elettorale mandamentale, dandomene cortese cenno di risposta.

Distintamente ringrazio ed ossequio.

(datum)

(podpis - firma)

(naslov - indirizzo)

Allegato: n. 1

Alla Commissione Elettorale Mandamentale
di

Oggetto: domanda d'iscrizione nelle liste elettorali del Comune di

Il sottoscritto (ime in priimek — nome e cognome) nato a il

e residente a (1) il

di professione e fornito del titolo

di studio di

emigrato all'estero in data dal Comune di

essendo ancora in possesso della cittadinanza italiana e degli altri requisiti di legge, domanda, ai sensi degli articoli 11 e 23 (1° comma, n. 3) della legge 7 ottobre 1947, n. 1058, di essere iscritto nelle liste elettorali del Comune di (2)

li (3)

(1) Navesti državo in točen naslov bivališča.

Indicare lo Stato di residenza e l'esatto indirizzo.

(2) Navesti komun kjer je bil vpisan v času odhoda v inozemstvo, ali komun, kjer se je rodil.

Indicare il Comune nelle cui liste il richiedente risultava iscritto all'atto della partenza, ovvero il Comune di nascita.

(3) Podpis prosilca.

Firma del richiedente.

è il caso di poter fare, e cioè: creazione, tanto per incominciare, di una fabbrica per la lavorazione del legno a San Leonardo, di una fabbrica per la trasformazione in marmellate e succhi della frutta con relativi centri di raccolta e di conservazione della stessa nella Val Natisone, e di altre fabbriche in quelle località che più si presteranno a favorire localmente la industria e tra queste la Val Resia, la Val Torre e la Val Cornappo.

Inoltre tener dietro al massimo allo sviluppo agricolo con il completo ripopolamento del patrimonio zootecnico, con l'istituzione di stalle sociali e di enti cooperativi, oltreché favorire in ogni modo il settore turistico il quale, naturalmente, dev'essere accompagnato da un concomitante sviluppo alberghiero che ben può essere favorito da aiuti provenienti sia dai Comuni che dalla Regione e dallo Stato.

Insomma provvedere a realizzare tutto ciò che può tornare utile alla numerosa e trascurata Comunità linguistica slovena della provincia di Udine, e fare di tutto per aiutarla e sostenerla nella sua lotta tendente a salvaguardare il proprio patrimonio linguistico, storico e culturale ed a conquistare — e sarebbe sempre ora, ci pare — migliori condizioni di vita.

E speriamo che così procedano le cose, e che i fatti confermino le nostre previsioni e diano finalmente soddisfazione alle genti delle nostre dimenticate e abbandonate valli.

Viaggio gratuito

Gli emigrati che torneranno al loro Comune per votare in occasione delle elezioni avranno il viaggio gratuito dalla frontiera italiana al loro Comune dietro presentazione della cartolina elettorale.

Provvedete in tempo a farvi rilasciare i permessi per recarvi a votare e ottenere dal vostro Comune il certificato elettorale.

In IV° pagina istruzioni e fac-simile della lettera da inviare al Comune di residenza per ricevere il certificato elettorale.